

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ

ПАНУХНИК ЯНА ГЕННАДІЇВНА

УДК 65.011.1:352.075

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У
МУНІЦИПАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ**

Спеціальність: 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, професор
Рудакевич Марія Іванівна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
професор кафедри економіки та фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Майорова Ірина Миколаївна
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»,
професор кафедри технології міжнародних
перевезень і логістики

кандидат економічних наук, доцент
Тимощук Мирослава Романівна
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної
безпеки

Захист відбудеться «24» грудня 2015 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.052.05 Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя за адресою: 46008, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Автореферат розісланий «23» листопада 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.М. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Успішний розвиток українських підприємств значною мірою залежить від здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища. В умовах проголошеного курсу на децентралізацію української економіки це означає здатність підприємства стати органічним елементом місцевої економічної та соціальної систем. Традиційно підприємство розглядається як об'єкт мікрорівня, проте без урахування економічних особливостей середовища безпосереднього розташування, а саме населеного пункту, з економічною системою якого воно тісно пов'язане. Отримуючи від муніципальної економічної системи земельні, енергетичні, трудові ресурси, соціальну інфраструктуру муніципального утворення, підприємство, як правило, не стає його відповідальним суб'єктом. Ця обставина в нових умовах господарювання обумовлює потребу модернізації управління підприємством, у тому числі використання сучасних технологій, що сприятиме формуванню взаємовигідних економічних і соціальних зв'язків із муніципальною економічною системою та його розвиток як суб'єкта муніципальної економіки.

Питанням управління розвитком підприємств присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: Г. Азоєв, В. Александрова, О. Амоша, Б. Андрушків, І. Ансофф, Ю. Бажал, О. Білорус, А. Воронкова, А. Гальчинський, В. Герасимчук, В. Геєць, А. Гречан, П. Друкер, Ф. Котлер, О. Кузьмін, І. Майорова, Г. Мінцберг, І. Піддубний, М. Портер, Дж. Стіглер, А. Чандлер, Дж. О'Шонессі, Р. Фатхутдінов, Л. Федулова, А. Чухно, З. Шершньова та ін. Вагомий внесок у дослідження різних аспектів функціонування муніципальної економічної системи здійснили: Б. Адамов, Б. Андресюк, М. Бутко, В. Василенко, Е. Войцеховський, Б. Генан, Г. Гілберт, М. Долішній, С. Дорогунцов, В. Зотов, О. Кириленко, В. Коломийчук, В. Кравченко, В. Лексін, А. Мельник, Г. Монастирський, М. Рудакевич, М. Тимошук, Дж. Фрідман, Б. Харісон, А. Чемерис, М. Чумаченко, Ю. Шаров, О. Шмелева, Д. Штраль та інші.

Поряд із цим, у науковій літературі практично відсутні дослідження з урахування впливу чинників муніципальної економічної системи на процес управління підприємством та вибір останнім технологій управління. Вказане обумовило вибір теми, мети й завдань дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя у межах науково-дослідних тем: «Соціально-економічні проблеми теорії і практики розвитку економічних систем» (номер державної реєстрації 0215U000495), де автором як виконавцем теми, запропоновано розглядати підприємство як відкриту економічну систему, яка функціонує в умовах динамічного зовнішнього середовища, посилення конкурентної боротьби, забезпечення виробництва якісної продукції задля задоволення потреб споживачів, значущості участі у вирішенні проблем місцевого значення через соціально відповідальну діяльність, а також «Розробка теоретичних та методичних положень стратегії активізації конкурентного потенціалу національної економіки» (номер державної реєстрації 0114U001310), де автором запропоновано розглядати стратегічне управління як управлінський процес, який

уможливило формування та виконання системи стратегій, векторність яких спрямована на досягнення цілей підприємства, що дозволяє йому збалансувати відносини з зовнішнім середовищем та його елементами, в першу чергу, в межах функціонування муніципальної економічної системи.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-концептуальних засад модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі та розроблення наукових рекомендацій щодо їх практичної реалізації.

Реалізація мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні засади функціонування й розвитку підприємства в муніципальній економічній системі як об'єкту управлінського впливу;
- обґрунтувати об'єктивну необхідність використання сучасних новітніх технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі;
- здійснити сутнісну та змістову характеристику теоретико-концептуальних засад модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі;
- виявити причини інерційності адміністративного підходу як інституційного бар'єру модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі;
- систематизувати підходи до модернізації технологій управління підприємством з метою забезпечення їх прив'язки до конкретних сфер його діяльності;
- визначити вектори удосконалення технологій ситуаційного управління підприємством у муніципальній економічній системі;
- розробити модель оцінювання рівня формування напрямів модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі;
- удосконалити мотиваційний механізм соціально відповідальної діяльності приладобудівних підприємств як інструмента модернізації технологій управління в муніципальній економічній системі.

Об'єктом дослідження є процес використання технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі.

Предметом дослідження є механізм модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі.

Методи дослідження. Методологічними засадами дисертаційної роботи є фундаментальні положення теорій управління підприємством, місцевого економічного розвитку, муніципального управління; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених із проблем управління розвитком підприємства. У роботі використано такі методи дослідження: *діалектичний метод пізнання* (для визначення природи підприємства як економічної системи, що розвивається – розділ 1, підрозділ 1.1); *логічний* (для обґрунтування доцільності модернізації технологій управління підприємством – розділ 1, підрозділ 1.2); *системний аналіз* (для дослідження складових розвитку підприємства в муніципальній економічній системі з метою виявлення його тенденцій та чинників, що їх обумовлюють – розділ 1, підрозділ 1.1); *абстрактно-логічний* (для теоретичних узагальнень і формулювання

висновків дослідження – розділи 1,2,3); *порівняльний аналіз* (для співставлення ефективності управління підприємствами – розділ 2, підрозділ 2.3); *маркетинговий аналіз* (для дослідження муніципальної економічної системи як локального ринку – розділ 2, підрозділ 2.2); *статистичні* (для визначення ефективності управління підприємством – розділ 2, підрозділ 2.3); економіко-математичні (для побудови моделі оцінювання рівня формування напрямів модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі – розділ 3, підрозділ 3.2); *експертні* (для оцінювання досвіду модернізації технологій управління підприємством – розділ 2, підрозділ 2.1); *графічний і табличний* (для наочного відображення отриманих результатів дослідження – розділи 1,2,3).

Джерелами нормативної, аналітичної та статистичної інформації слугували нормативно-правові акти центральних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, матеріали Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Асоціації міст України, сайти муніципальних утворень, дані підприємств України та дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів роботи. У дисертації поставлене і комплексно вирішене наукове завдання обґрунтування теоретико-концептуальних засад модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі в умовах ринкової економіки, що розвивається, а також розроблені науково-практичні рекомендації з їх використання. На захист виносяться основні положення дисертації, які мають наукову новизну і є особистим внеском здобувача, зокрема:

уперше:

- запропоновано досліджувати процеси управління підприємством та вибору ним технологій управління з позиції розгляду підприємства як елемента муніципальної економічної системи, що обумовлює: особливості формування ресурсного потенціалу, тактичних і стратегічних орієнтирів, взаємовигідних зв'язків із муніципальною економічною та соціальною системами і, відповідно, – специфіку модернізації технологій управління підприємством у цій системі;

удосконалено:

- мотиваційний механізм соціально відповідальної діяльності приладобудівних підприємств через чітку структуру інструментарію, у т.ч.: законодавчої та нормативно-правової бази; нормативно-правових актів галузевого рівня; нормативно-правових актів локального рівня; адміністративних інструментів впливу на роботу приладобудівних підприємств у частині ведення соціально відповідального бізнесу; економічного інструментарію стимулювання соціально орієнтованої діяльності; інформування громадськості, інших суб'єктів господарювання про здійснення соціально відповідальної діяльності; системи менеджменту, яка базується на міжнародних стандартах якості серії ISO; консультаційної та організаційно-методичної допомоги підприємствам у реалізації соціальних і екологічних програм, проектів, заходів. Така структура інструментарію уможливить вилучення з механізму управління елементів, які спричиняють несистемність, непослідовність, хаотичність;

- систему підходів до модернізації технологій управління підприємством, зокрема: стратегічного, синергійного, логістичного, адміністрування та ін., що

дозволить модернізувати технології управління підприємством до конкретних сфер його діяльності та адаптацію до умов і особливостей цих сфер;

- модель оцінювання рівня формування можливих напрямів модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі, в основу якої покладено теорію нечітких множин, а отримані за підсумками її використання результати оцінки свідчать про адекватність моделі та доцільність застосування у практичній діяльності підприємства як активного учасника в системі взаємодії «підприємство – муніципальні утворення»;

дістали подальшого розвитку:

- теоретико-концептуальні засади модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі, зокрема, доповнено: трактування дефініції «муніципальна економічна система», яка позиціонується як сукупність впорядкованих взаємопов'язаних елементів муніципальної економіки (галузі, окремі підприємства, індивідуальні господарства, члени територіальної громади та їх організації, виробничі відносини, навколишнє природне середовище територіального утворення), сукупність яких формує цілісність і забезпечує саморозвиток муніципальної економічної системи в сукупності відтворювальних процесів (трудові ресурси; екологія довкілля; організація муніципального господарства; фізичне й духовне здоров'я населення тощо) завдяки реалізації суб'єктами муніципального утворення управлінських впливів; трактування дефініції «концепція стратегічного управління підприємством у муніципальній економічній системі» через розгляд її як системи основоположних принципів і підходів, які: визначають мету, механізми взаємодії суб'єктів і об'єктів управління підприємством з урахуванням впливу зовнішнього середовища на муніципальну економічну систему та підприємство як економічну систему нижчого рівня. Таке змістове наповнення дефініції сприяє чіткому баченню взаємозв'язку і взаємозалежності стратегічного управління підприємством та зовнішнього середовища, передбачає врахування в меті підприємства задоволення муніципальних інтересів;

- підхід до розгляду економічного розвитку підприємства приладобудування як системи, на сповільнення чи прискорення розвитку якої впливають не тільки використовувані підприємством технології ситуаційного управління (можливість, або неможливість їх використання певною мірою визначається ефективністю функціонування економічних сфер та процесів, що впливають на економічний розвиток підприємства), про що свідчать існуючі підходи, а також наявні інституційні бар'єри, які негативно впливають на вибір приладобудівним підприємством напрямів модернізації технологій управління;

- система пріоритетних напрямів розвитку підприємства як «соціально відповідального суб'єкта»: економічний, соціальний та екологічний. Така система дасть змогу підприємству максимально повно враховувати не тільки можливі загрози діяльності, а й отримувати переваги від участі у житті місцевої громади і вирішенні спільно з нею проблем муніципального рівня.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у широких можливостях використання розроблених теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо модернізації технологій управління підприємствами в муніципальній економічній системі, які сприятимуть

узгодженню інтересів, цінностей і цілей суб'єктів господарювання та їх взаємодії з органами місцевого самоврядування в контексті розвитку території.

Результати дослідження знайшли впровадження у роботі ПАТ «Львівський завод радіоелектронної медичної апаратури» (довідка про впровадження від 15 грудня 2014 року № 293/50), Львівського казенного експериментального підприємства засобів пересування і протезування (ЛКЕПЗПіП) (довідка про впровадження від 25 грудня 2014 року № 2970/09), Тернопільського казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства (довідка про впровадження від 24 червня 2015 року № 312), Тернопільської міської ради (довідка про впровадження від 12 серпня 2015 року № 2334/01), ТОВ «Компанія «Ютас» (довідка про впровадження від 02 вересня 2015 року № 018-01), Тернопільської ОДА (довідка про впровадження від 09 вересня 2014 року № 293/50), корпорації «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля» (довідка про впровадження від 15 вересня 2014 року № 293/50); при розробленні та викладанні дисциплін «Регіональна економіка», «Місцеві фінанси» та «Методологія наукових досліджень», «Публічне адміністрування» для студентів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (довідка про впровадження від 27 жовтня 2015 року № 2/28-3120).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням, у якому подано авторський підхід до побудови і реалізації концептуальних засад модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі. Наукові результати та положення наукової новизни (у т.ч. з наукових праць, виконаних у співавторстві), що викладені у дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, висновки і рекомендації, що включені до дисертації, апробовані в доповідях та одержали схвалення на 15 міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, зокрема: XI міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми» (Тернопіль, ТНЕУ, 31 жовтня 2011); Дев'ятій Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, ТНЕУ, 23-24 лютого 2012); XII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні та правові проблеми» (Тернопіль, ТНЕУ, 30 березня 2012); II науково-практичній конференції факультету економіки і підприємницької діяльності ТНТУ ім. Івана Пулюя «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки» (Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя, 18 квітня 2012); V міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми трансформаційних економік в умовах глобалізації» (Тернопіль, ТКІ, 25 квітня 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку й фінансів» (Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя, 15 травня 2013 р.); XVII науковій конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя, 20-21 листопада 2013); VI науково-практичній конференції «Проблеми трансформаційних економік в

умовах глобалізації» (Тернопіль, ТКІ, 17 квітня 2014 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки» (Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя, 21-22 травня 2014 р.); XVIII науковій конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя, 29-30 жовтня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і менеджмент – 2015: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (Дніпропетровськ, 23-24 квітня 2015 р.); Всеукраїнській науковій конференції за міжнародної участі «Перспективи розвитку економічних систем у середовищі глобально орієнтованого трансформаційного простору» (Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя, 6 травня 2015 р.); XX Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки» (Одеса, ОПУ, 7-11 вересня 2015 р.); Науково-практичному семінарі «Міжнародний інвестиційний форум-виставка з енергоефективності та енергоощадності 2015» (Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя, 8-9 жовтня 2015); Міжнародній науково-практичній конференції: «Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу» (Тернопіль, 15-17 жовтня 2015 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації опубліковані у 26 наукових працях (загальним обсягом 9,61 друк. арк.), з них: 1 колективна монографія (особисто автору належить 1,55 друк. арк.), 10 статей у фахових виданнях (5,32 друк. арк.), у т.ч. 4 публікації, які входять у видання України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних (з них 1 – у співавторстві) (2,63 друк. арк.) та 1 стаття у зарубіжному науковому журналі (0,19 друк. арк.), 15 тез доповідей на наукових конференціях (2,74 друк. арк.).

Структура і обсяг дисертації. Дисертація загальним обсягом 248 сторінок друкованого тексту складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 276 найменувань на 25 сторінках, 18 додатків на 62 сторінках. Основний текст роботи містить 19 таблиць, 25 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет та методи наукової розробки, розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі **«Теоретико-концептуальні засади модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі»** обґрунтовано теоретичні основи функціонування та розвитку підприємства в муніципальній економічній системі як об'єкта управлінського впливу; визначено об'єктивну необхідність використання технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі; здійснено сутнісну та змістову характеристику концептуальних підходів до модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі.

Особливості сучасного етапу розвитку економіки диктують потребу розгляду підприємства як відкритої економічної системи, яка функціонує в умовах значного динамізму зовнішнього середовища, посилення конкурентної боротьби, важливості забезпечення виробництва якісної продукції задля задоволення потреб споживачів,

значимості долучення до вирішення проблем місцевого значення через соціально відповідальну діяльність.

Місцеві органи державної влади є тими суб'єктами управління, що забезпечують організацію й функціонування усіх елементів муніципальної економічної системи.

Під муніципальною економічною системою запропоновано розуміти сукупність взаємопов'язаних і, відповідним чином, упорядкованих елементів муніципальної економіки (галузей, окремих підприємств, індивідуальних господарств, людей, виробничих відносин, навколишнього природного середовища), які утворюють певну цілісність та забезпечують на рівні муніципального утворення здійснення відтворювальних процесів (відтворення: трудових ресурсів; населення; довкілля; організації муніципального господарства) шляхом реалізації суб'єктами муніципального управління управлінських впливів.

Доцільними сучасними напрямками розвитку підприємства є: розвиток інтегрованих операційних систем; розвиток організаційних систем; розвиток систем управління; розвиток систем стимулювання; стабілізація складу працівників і залучення їх до управління. У контексті цього, в якості важливого напрямку розвитку підприємства запропоновано виокремлювати розвиток соціально відповідальної діяльності підприємства, елементами якого є: захист довкілля, співпраця з місцевими громадами і місцевими органами державної влади, етизація роботи працівників, соціально відповідальне інвестування.

Чинником узгодження розробки й реалізації загальнодержавної, регіональних, муніципальних стратегій та організаційних стратегій підприємств має стати формування нової сучасної моделі управління, що, у свою чергу, дозволить забезпечити дієвість технологій управління підприємствами та чітко й адекватно визначати вектори їх модернізації.

Для успішного здійснення організаційної роботи та управління підприємством необхідно поєднувати випереджувальні технології стратегічного характеру з технологіями тактичної спрямованості. Це пов'язано з необхідністю врахування і оцінки впливу факторів, які можуть чинити вплив на підготовку та прийняття управлінських рішень в управлінні приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі в ході стратегічного і ситуаційного управління цим підприємством.

Потреба врахування цих факторів зумовила: визначення елементів системності (цільового, логічного, комплексного, глобального, інтеграційного, маркетингового, функціонального, процесного, відтворювального, структурного, директивного, ситуаційного), які мають знайти відображення в підходах до стратегічного управління приладобудівним підприємством, і зміст яких розкрито автором, а також систематизацію факторів (ціннісний, політичний, функціональний, мотиваційний, інноваційний), які в процесі ситуаційного управління цим підприємством у муніципальній економічній системі можуть вплинути на підготовку і прийняття управлінських рішень.

Оцінку факторів, які можуть чинити вплив на підготовку і прийняття управлінських рішень в управлінні приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі в ході стратегічного і ситуаційного управління

цим підприємством, а також впливати на рівень формування напрямків модернізації технологій управління ним, проведено у розділах 2 і 3 дисертаційної роботи.

Позитивами використання технологій управління підприємством та їх модернізації у муніципальній економічній системі є: стабільність функціонування підприємства; певні гарантії не лише його розвитку, а й муніципального, регіонального і національного.

Попри існуючі переваги використання підприємством технологій управління, ймовірним є виникнення бар'єрів об'єктивного і суб'єктивного характеру (обмеженість ресурсних можливостей підприємства; супротив з боку представників апарату управління; недотримання принципів ефективної модернізації та бажання одержати миттєву вигоду від неї; нерозуміння необхідності модернізаційних змін з боку різних контактних аудиторій підприємства) і необхідності модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі, яка сприятиме усуненню цих бар'єрів (або зменшенню їх впливу).

Модернізація технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі повинна враховувати умови її затребуваності не тільки трудовим колективом, а й громадськістю, споживачами продукції, органами місцевого самоврядування. Це дозволить трансформувати модернізацію у внутрішню складову розвитку підприємства, що підтримуватиметься та забезпечуватиметься усіма суб'єктами, які цей розвиток генерують.

У другому розділі **«Системний аналіз технологій управління підприємствами приладобудування у муніципальній економічній системі»** здійснено аналіз практики управління підприємствами приладобудування у муніципальній економічній системі; окреслено проблеми інерційності адміністративного підходу та інституційні бар'єри модернізації технологій управління підприємствами приладобудування у муніципальній економічній системі; проведено оцінювання ефективності управління підприємствами приладобудування у муніципальній економічній системі.

За об'єкт дослідження у дисертаційній роботі обрано підприємства медичного приладобудування міст Києва, Львова та Тернополя.

Для вітчизняних підприємств приладобудування найбільш важливим економічним фактором, що уможлиблює їх ефективну діяльність є забезпеченість фінансовими ресурсами. У контексті цього, у роботі розраховано та досліджено зміни результатів коефіцієнтів власного капіталу і фінансової стійкості та їх динаміку для таких підприємств медичного приладобудування: ТОВ «Компанія «ЮТАС» (м. Київ), Львівське КЕПЗПП (м. Львів), ПАТ «Львівський завод «РЕМА» (м. Львів), ПП «Галіт» (м. Тернопіль), ТКЕПОП (м. Тернопіль).

Аналіз практики управління підприємствами приладобудування у муніципальній економічній системі в частині їх забезпеченості фінансовими ресурсами засвідчив, що вона характеризується: неналежною забезпеченістю власними фінансовими ресурсами (про це свідчать результати отриманих коефіцієнтів, які не відповідають встановленій нормі); переважанням залученого капіталу; відносно стійким та позитивним співвідношенням власних та залучених ресурсів. Це пов'язано з інерційністю адміністративного підходу та інституційними бар'єрами управління, що притаманні для досліджуваних підприємств

приладобудування і модернізації технологій управління ними. Підтвердженням цього є проведена у дисертаційній роботі порівняльна оцінка індексу конкурентоспроможності (ІК) в Україні в цілому, а також в окремих містах – Києві, Львові, Тернополі, що подана у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна оцінка результатів показника індексу конкурентоспроможності в Україні в цілому та міст – Києва, Львова, Тернополя протягом 2009-2013 років

Роки	Індекс конкурентоспроможності України, пункти	Зміна, (+; -)	Індекс конкурентоспроможності, м. Києва, пункти	Зміна, (+; -)	Індекс конкурентоспроможності, м. Львова, пункти	Зміна, (+; -)	Індекс конкурентоспроможності, м. Тернополя, пункти	Зміна, (+; -)
2009	3,89	-	4,17	-	3,97	-	-	-
2010	3,97	0,08	4,21	0,04	4,09	0,12	-	-
2011	3,87	-0,10	4,26	0,05	3,88	-0,21	3,74	-
2012	4,00	0,13	4,37	0,11	4,00	0,12	3,88	0,14
2013	4,01	0,01	4,40	0,03	4,07	0,07	3,88	0

Результати оцінки динаміки результатів показника ІК показали, що найкращі і найстійкіші (протягом всього аналізованого періоду) результати цього показника спостерігаються у м. Києві, у той час як у містах Львові і Тернополі стійкими їх можна вважати, починаючи з 2011 року.

Здійснений у дисертаційному дослідженні аналіз інституційних бар'єрів модернізації технологій управління підприємствами приладобудування у муніципальній економічній системі показав, що динаміка до збільшення цих бар'єрів спостерігається у містах Львів і Тернопіль, причому, така негативна динаміка є стійкою впродовж 2011-2013 рр. У цілому, рівень розвитку інституцій в Україні та містах Київ, Львів, Тернопіль є стримуючим фактором для зростання конкурентоспроможності підприємств.

У дисертаційній роботі, використовуючи інструментарій економіко-математичного моделювання із застосуванням регресійного аналізу, представлена залежність впливу рівня розвитку бізнесу у муніципальних економічних системах на рівень функціонування інституцій в Україні.

Вплив інновацій на інституційний чинник також є відчутним. Це підсилюється тим фактом, що виробництво медичного обладнання, є інноваційно орієнтованим. У контексті цього, автором змодельовано вплив рівня впровадження інновацій у досліджуваних містах України, в цілому, на рівень інституцій у регіональному аспекті по Україні, а також репрезентовано регресійну залежність впливу впровадження інновацій на рівень розвитку інституцій у регіональному аспекті.

Попри це, інституції та їх структурні елементи також чинять вплив на підприємницьку діяльність на місцевому рівні, управління підприємствами приладобудування та вибір ними напрямів модернізації технологій управління. У

контексті цього, автором визначено інституційні бар'єри, які негативно впливають на вибір приладобудівними підприємствами напрямів модернізації технологій управління та знижують рівень «вірності» їх формування, зокрема: недостатня прозорість політики державних органів; фаворитизм у рішеннях чиновників; хабарництво та неформальні платежі; недостатньо надійний захист інвестора; недосконалість стандартів аудиту та звітності.

Проведення системного аналізу технологій управління підприємствами приладобудування в муніципальній економічній системі вимагає оцінювання ефективності такого управління. Для цього у дисертаційній роботі проаналізовано особливості управління всередині досліджуваних підприємств медичного приладобудування міст Києва, Львова та Тернополя на основі динаміки результатів їх фінансово-економічних показників (собівартості, прибутку, рентабельності), а також стан управління ними і податкового регулювання їх діяльності через оцінку податкових платежів (табл. 2).

Таблиця 2

**Оцінка податкових платежів та отриманого прибутку (збитку)
досліджуваних підприємств приладобудування протягом 2009-2013 років**

Роки	Податок на прибуток	Зміна		Чистий прибуток (збиток)	Зміна	
		тис. грн.	%		тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
ТОВ «Компанія «ЮТАС» (м. Київ)						
2009	43	-	-	2	-	-
2010	35	-8	-18,60	55	53	2650,00
2011	17	-18	-51,43	100	45	81,82
2012	26	9	52,94	75	-25	-25,00
2013	7	-19	-73,08	51	-24	-32,00
Львівське КЕПЗПП (м. Львів)						
2009	746	-	-	2646	-	-
2010	672	-74	-9,92	2529	-117	-4,42
2011	822	150	22,32	2752	223	8,82
2012	581	-241	-29,32	2157	-595	-21,62
2013	598	17	2,93	2552	395	18,31
ПАТ «Львівський завод «РЕМА» (м. Львів)						
2009	0	-	-	-1805	-	-
2010	0	-	-	-2254	-449	24,88
2011	0	-	-	24	2278	-101,06
2012	119	119	-	1381	1357	6476,19
2013	12	-107	-89,92	-1295	-2676	-193,77
ПП «Галіт» (м. Тернопіль)						
2009	79,7	-	-	1164,3	-	-
2010	265,2	185,5	232,75	926	-238,3	-20,47
2011	328	62,8	23,68	1583	657	70,95
2012	242	-86	-26,22	102	-1481	-93,56
2013	222	-20	-8,26	813	711	697,06
ТКЕПОП (м. Тернопіль)						
2009	146	-	-	437	-	-
2010	124	-22	-15,07	373	-64	-14,65
2011	144	20	16,13	482	109	29,22
2012	338	194	134,72	1273	791	164,11
2013	137	-201	-59,47	585	-688	-54,05

Зіставлення результатів сплати податкових платежів показало, що найбільші прибутки протягом 2009-2013 років мало Львівське КЕПЗПП, через що воно сплатило найбільшу суму податку, а найменші – ПАТ «Львівський завод «РЕМА», що пояснює відносно незначне податкове навантаження на нього. На даний час комунально-рентна модель місцевого господарства передбачає участь органів місцевого самоврядування у сфері використання ресурсів території та в її розвитку через надання обмежених прав у фінансово-кредитній діяльності, прав ресурсної ренти. Тобто податки з населення доповнюються оподаткуванням виробників продукції і послуг на території населеного пункту. Дана модель реалізується у більшості вітчизняних населених пунктів.

У третьому розділі **«Формування напрямів модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі»** обґрунтовано використання стратегічного підходу до управління як передумови ідентифікації векторів модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі; визначено напрями удосконалення використання технологій ситуаційного управління підприємством у муніципальній економічній системі; обґрунтовано значимість здійснення соціально відповідальної діяльності як інструмента модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі.

Темпи змін зовнішнього середовища за часовим горизонтом їх прояву часто випереджають реакцію підприємства приладобудування, через що збільшується частота появи перед ним неочікуваних проблемних питань, які вимагають вирішення. Саме стратегічний підхід до управління підприємством покликаний забезпечити не тільки своєчасність реакції підприємства на зміни у його зовнішньому середовищі (перш за все, у муніципальній економічній системі), а й покласти в її основу запобіжний принцип. Оскільки стратегічний підхід до управління підприємством, у тому числі, приладобудівним, у муніципальній економічній системі через формування концепції такого управління уможливорює досягнення підприємством встановлених цілей, отримання конкурентних переваг в умовах мінливого зовнішнього середовища, – логічним є обґрунтування об'єктивної необхідності формування концепції стратегічного управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі, й розкриття її змісту, що здійснено в роботі.

Під концептуальними підходами стратегічного управління підприємством у муніципальній економічній системі запропоновано розуміти систему основоположних принципів і підходів, які: визначають мету його функціонування (у неї повинні бути вмонтовані муніципальні інтереси, які мають бути задоволені) і уможливають її досягнення; обумовлюють механізми взаємодії суб'єктів і об'єктів управління підприємством з урахуванням впливу зовнішнього середовища на муніципальну економічну систему, а також на функціонування і розвиток підприємства як економічної системи нижчого рівня.

Через те, що прибуток є основною метою діяльності підприємства, і результатом його збутової діяльності, – формуванню стратегії збуту підприємство повинно приділяти особливу увагу. В якості основних вимог до процесу формування збутової стратегії на приладобудівному підприємстві віднесено:

систематичне корегування та уточнення прогнозних розрахунків задля уникнення помилок, що можуть призвести до значних втрат і банкрутства; урахування факторів ризику; оцінювання потенціалу підприємства; обґрунтування джерел фінансування як основи реалізації збутової стратегії підприємства; передбачення можливості переорієнтувати стратегію. За умови їх дотримання (у першу чергу, через врахування впливу відповідних факторів), збутова стратегія дасть змогу налагодити необхідний рівень комунікаційних взаємозв'язків відповідно до наявних потреб споживачів ще на етапі створення продукції.

Формування ефективної стратегії збутової діяльності має базуватись на активній діяльності підприємства щодо випуску, впровадження і виведення нової продукції на ринок, оскільки дозволить створювати нові цінності з урахуванням індивідуальних і муніципальних потреб. Структурно-логічну етапність процесу вибору підприємством стратегії збуту нової продукції репрезентовано у роботі.

Управління підприємством у муніципальній економічній системі повинно враховувати загрози і можливості для його функціонування і розвитку. Цього можна досягти шляхом здійснення ситуаційного управління, активного використання його структурних і функціональних складових, до яких віднесено: використовувані підприємством ресурси; технології управління; інфраструктуру (інфраструктурні об'єкти підприємства; інфраструктурні об'єкти муніципального утворення; об'єкти навколишнього середовища).

Технології ситуаційного управління є важливим чинником, який спроможний сповільнити чи прискорити економічний розвиток підприємства приладобудування, що, в свою чергу, визначається ефективністю функціонування певних економічних сфер, виявом чого є відповідні економічні процеси. Урахування цього чинника уможливорює визначення пріоритетних напрямів модернізації управління економічного розвитку підприємства через удосконалення чи впровадження певних технологій (табл. 3).

Таблиця 3

Пріоритетні напрями модернізації технологій ситуаційного управління розвитком підприємства приладобудування

Економічні сфери та процеси, що впливають на економічний розвиток підприємства приладобудування	Управлінські технології, які необхідно удосконалити чи впровадити	Інституційні бар'єри, які негативно впливають на вибір приладобудівними підприємствами напрямків модернізації технологій управління ними та знижують рівень «вірності» їх формування	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	
Використання матеріальної складової власності	Обліку майна, забезпечення прибутковості майна, управління власністю	Неналежний захист права приватної власності і охорони інтелектуальної власності	
Функціонування виробничо-господарського комплексу	Диспетчеризації та координації управління виробничо-господарським комплексом, обліку використання ресурсів	Недосконалість стандартів аудиту та звітності <i>правовий, маркетинговий, фактори впливу на ситуаційне управління</i>	<i>функціональний і відтворювальний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i> <i>комплексний, функціональний і відтворювальний, директивний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i>

Продовж. табл. 3

1	2	3	
Забезпечення конкурентоспроможності та реалізація конкурентного потенціалу підприємства	Забезпечення привабливого іміджу, забезпечення інвестиційної привабливості, залучення інвестиційних ресурсів, управління проектами, регулювання інвестиційних потоків	<p>Ненадійність захисту потенційних інвесторів, недосконалість правових передумов для залучення підприємством приладобудування ресурсів</p> <p><i>функціональний та інноваційний фактори впливу на ситуаційне управління</i></p> <p><i>комплексний, процесний, функціональний і відтворювальний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i></p>	
Налагодження та перебіг зовнішніх економічних відносин	Реалізації двосторонньої та багатосторонньої економічної співпраці на локальному, регіональному, національному та міжнародному ринках	<p>Недостатня прозорість політики державних органів; фаворитизм у рішеннях чиновників; хабарництво та неформальні платежі</p> <p><i>функціональний і мотиваційний фактори впливу на ситуаційне управління</i></p> <p><i>комплексний, логічний, процесний, функціональний, відтворювальний, ситуаційний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i></p>	
Стимулювання та регулювання розвитку підприємницької ініціативи	Підтримка підприємницької ініціативи, підтримка конкуренції та формування конкурентного середовища	<p>Відсутність у державних органів дієвих методів та інструментів мотивування підприємницької активності та ініціативи через недосконалість законодавства</p> <p><i>мотиваційний фактор впливу на ситуаційне управління</i></p> <p><i>комплексний, логічний, процесний, функціональний і відтворювальний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i></p>	
Формування й використання фінансових ресурсів, регулювання відносин, які виникають у процесі їх руху	Управління фінансовими потоками, політика ціноутворення, забезпечення прозорості фінансових потоків, логістичного фінансового менеджменту, узгодження діяльності фінансових та економічних служб, бюджетування	<p>Недосконалість методів державного регулювання ціноутворення на продукцію</p> <p><i>політичний, функціональний фактори впливу на ситуаційне управління</i></p> <p><i>комплексний, процесний, функціональний, директивний і ситуаційний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i></p>	
Забезпечення економічної безпеки підприємства	Охорони прав власності, визначення економічних пріоритетів, стабілізації економічної ситуації та економічного середовища, корпоратизації та інтеграції, кластеризації економічних процесів, формування виробничих мереж	<p>Неналежний захист права власності</p> <p><i>політичний і ціннісний фактори впливу на ситуаційне управління</i></p> <p><i>функціональний і відтворювальний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i></p>	

1	2	3	
Розроблення та реалізація стратегії економічного розвитку підприємства	Визначення стратегічних орієнтирів, узгодження економічних інтересів контактних аудиторій, реалізації стратегії, цільового програмування, моніторингу реалізації стратегії, формування економічної політики	Недостатнє узгодження економічних інтересів підприємства, місцевої громади, органів місцевого самоврядування через відсутність комплексності у правовому врегулюванні цих питань з боку держави	
Забезпечення структурної корекції підприємства	Забезпечення паритетних умов розвитку окремих функціональних секторів підприємства, управління власністю, зонування території підприємства	<i>політичний фактор впливу на ситуаційне управління</i>	<i>глобальний, інтеграційний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i>
Інституціоналізація управління економічним розвитком підприємства	Реалізація інструментарію управління економічним розвитком підприємства, формування проектних структур управління	Втрати бізнесу від злочинності, недосконалість роботи правоохоронних органів	
		<i>ціннісний, функціональний, мотиваційний фактори впливу на ситуаційне управління</i>	<i>логічний, цільовий, процесний, структурний, мотиваційний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i>
		Неналежний захист права інтелектуальної власності	
		<i>інноваційний і ціннісний фактори впливу на ситуаційне управління</i>	<i>функціональний і відтворювальний елементи системності у підходах до стратегічного управління</i>

Дані таблиці 3 лягли в основу побудови моделі оцінювання рівня формування можливих напрямів модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі на основі використання теорії нечітких множин (рис. 1).

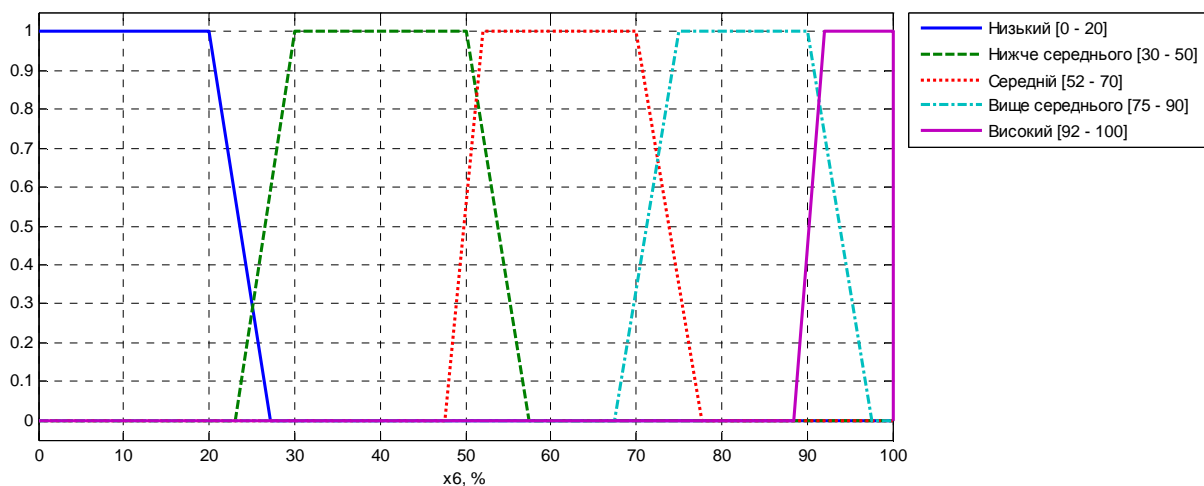

Рис. 1. Функція належності змінної G-рівня формування можливих напрямів модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі

У математичному представленні нечіткі множини набудуть вигляду:

$y_1 \{x_1, x_2, x_3, x_4\}$ – елементи системності, які відображаються у підходах до стратегічного управління приладобудівним підприємством, і концепції такого

управління; $y_2 \{x_5, x_6, x_7, x_8\}$ – фактори, які можуть чинити вплив на підготовку та прийняття управлінських рішень при ситуаційному управлінні приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі; $y_3 \{x_9, x_{10}, x_{11}\}$ – рівень модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі.

Вихідним параметром нечіткої моделі став показник $G = \{y_1, y_2, y_3\}$ – рівень формування можливих напрямів модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі.

Отримані результати засвідчили, що рівень формування можливих напрямів модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі (G) рівний 0,5, що відповідно до шкали, представленої у роботі, відповідає середньому рівню (від 50 % до 72 %).

Опираючись на обґрунтоване у розділі 1 дисертаційного дослідження твердження про те, що в якості важливого напрямку розвитку підприємства слід виокремлювати розвиток соціально відповідальної діяльності підприємства, елементами якого мають бути: захист довкілля, співпраця з місцевими громадами і місцевими органами державної влади, етизація роботи працівників, – автором розкриті сутнісне і змістове наповнення соціально відповідальної діяльності як інструмента модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі.

Проблема здійснення приладобудівними підприємствами соціально відповідальної діяльності обумовлена: відсутністю комплексного розгляду питання участі підприємств у вирішенні екологічних, соціальних проблем муніципальних утворень на жодному рівні (ні загальнодержавному, ні регіональному, ні місцевому); непослідовністю у вирішенні питання мотивування співпраці підприємств з органами місцевого самоврядування у реалізації соціальної, еколого-економічної політики; несистемністю і хаотичністю використання мотиваційного механізму забезпечення співпраці підприємств з органами місцевого самоврядування у реалізації соціальної, еколого-економічної політики, що гальмує залучення інвестицій у соціальну та екологічну сфери; відсутністю відкритості й прозорості у здійсненні соціально відповідальної діяльності.

Головну роль в усуненні цих недоліків повинна відігравати держава. Через розвиток державно-приватного партнерства вона зможе створити сприятливі умови для формування мотиваційного механізму здійснення приладобудівними підприємствами соціально відповідальної діяльності. Доцільно, щоб такий механізм виступав синтезом наступних інструментів: законодавча і нормативно-правова база, що врегульовувала б питання соціально відповідальної діяльності, умов її здійснення, критеріїв оцінки; нормативно-правові акти галузевого рівня, які б слугували регламентами для роботи приладобудівних підприємств в частині ведення соціально відповідального бізнесу; нормативно-правові акти локального рівня, які б відображали особливості і вимоги до здійснення соціально відповідальної діяльності на рівні територіальних громад; адміністративні інструменти впливу на роботу приладобудівних підприємств в частині ведення соціально відповідального бізнесу; економічний інструментарій стимулювання соціально орієнтованої діяльності;

інформування громадськості, суб'єктів господарювання про значимість здійснення соціально відповідальної діяльності; система менеджменту, яка базується на міжнародних стандартах серії ISO; консультації та організаційно-методична допомога підприємствам у реалізації соціальних і екологічних програм, проектів, заходів.

Використання у мотиваційному механізмі такого інструментарію дозволить отримати наступні переваги: забезпечити цілісний, комплексний розгляд проблем соціально відповідального ведення бізнесу з урахуванням можливостей як підприємств, так і муніципальних утворень; створити відповідні умови для розв'язання проблеми мотивування співпраці підприємств з органами місцевого самоврядування у реалізації соціальної, еколого-економічної політики, що виключить спонтанність і непослідовність у вирішенні цих проблем; усунути елементи несистемності та хаотичності у використанні мотиваційного механізму забезпечення співпраці підприємств з органами місцевого самоврядування у реалізації соціальної, еколого-економічної політики, що, в свою чергу, уможливить активніше залучення інвестицій у соціальну й екологічну сфери.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі обґрунтування теоретичних засад, визначення методичних підходів і формування прикладних рекомендацій запропоновано нове вирішення важливого наукового і практичного завдання щодо модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі, що дозволило зробити висновки концептуального та науково-практичного характеру:

1. Встановлено, що особливості сучасного етапу розвитку економіки диктують потребу розгляду підприємства як відкритої економічної і соціальної системи, яка функціонує в умовах значного динамізму зовнішнього середовища, посилення конкурентної боротьби, важливості забезпечення виробництва якісної продукції задля задоволення потреб споживачів, значимості участі у вирішенні проблем місцевого значення через соціально відповідальну діяльність. Це зумовило необхідність розгляду підприємства у муніципальній економічній системі як об'єкта управлінського впливу.

2. Доведено, що функціонування підприємства на ринку в умовах змінного зовнішнього середовища, виживання у конкурентній боротьбі можливі за умови його розвитку. Систематизовані у роботі напрями розвитку підприємства, які поряд з економічно і соціально детермінованими напрями доповнені екологічними, дозволять керівникам підприємств максимально повно враховувати в управлінні ним не тільки можливі загрози діяльності, а й отримувати переваги від участі у житті місцевої громади та вирішенні спільно з нею проблем муніципального рівня.

3. Виявлено тенденцію функціонування сучасних українських підприємств як своєрідних анклавів, що не враховують специфіки муніципального економічного середовища. З огляду на це, обґрунтовано, що управління підприємством потребує модернізації для забезпечення його розвитку як об'єкта муніципальної економічної системи. Доповнене у дисертації трактування дефініції «муніципальна економічна система» дозволить розвинути теоретико-концептуальні засади модернізації

технологій управління підприємством у цій системі та враховувати той факт, що функціонування і розвиток муніципальної економічної системи визначають економічне життя територіальної громади і залежать від результативності управлінських впливів з боку суб'єктів муніципального управління.

4. Важливість для приладобудівного підприємства поєднувати випереджувальні технології стратегічного характеру з технологіями тактичної спрямованості, пов'язана з необхідністю врахування та оцінки факторів, які можуть чинити вплив на підготовку та прийняття управлінських рішень в управлінні ним у муніципальній економічній системі в ході стратегічного і ситуаційного управління. Для цього визначено елементи системності, які мають знайти відображення у підходах до стратегічного управління приладобудівним підприємством, та систематизовано фактори, які в процесі ситуаційного управління цим підприємством у муніципальній економічній системі, можуть вплинути на підготовку і прийняття управлінських рішень.

5. Сучасними технологіями управління визначено такі, впровадження яких дозволить підприємству успішно конкурувати на ринку. Виходячи з цього, модернізація технологій управління підприємством повинна стосуватися конкретних сфер його діяльності та потребує використання певних адаптованих підходів, серед яких доцільно виокремити: стратегічний, синергійний, логістичний, адміністративний, віртуальний, ресурсний, технологічний.

6. Проведений у дисертаційній роботі аналіз практики управління обраних для досліджень підприємств медичного приладобудування у муніципальних економічних системах різних міст України в частині їх забезпеченості фінансовими ресурсами показав, що ситуація характеризується: неналежною забезпеченістю власними фінансовими ресурсами (про це свідчать результати отриманих коефіцієнтів, які не відповідають встановленим нормам); переважанням залученого капіталу; відносно стійким і позитивним співвідношенням власних і залучених ресурсів. Доведено, що виявлені тенденції пов'язані з інерційністю адміністративного підходу та інституційними бар'єрами управління для підприємств медичного приладобудування та модернізації технологій управління ними. За цих умов для забезпечення стабільності економічного розвитку, керівникам досліджуваних підприємств запропоновано формування відповідної стратегії розвитку та спеціального інструментарію стратегічного планування, які дозволять створювати нові цінності шляхом урахування індивідуальних і муніципальних потреб.

7. На основі незаперечності факту впливу з боку інституцій та їх структурних елементів на управління підприємством приладобудування та вибір ним напрямів модернізації технологій управління, визначено інституційні бар'єри, які негативно впливають на такий вибір і знижують рівень «вірності» їх формування.

8. Обґрунтовано необхідність використання ситуаційного управління підприємством у муніципальній економічній системі, яке повинно бути спрямованим на подолання невизначеності й ризику, що виникли в процесі діяльності підприємства. Під технологіями ситуаційного управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі запропоновано розуміти комплекс заходів та дій, спрямованих на подолання

невизначеності й ризику, котрі виникли у ході функціонування цього підприємства, та на зменшення (або усунення) їх негативних наслідків шляхом здійснення інформаційно-аналітичної, соціально-економічної, організаційної діяльності. Результатом реалізації такого комплексу заходів і дій буде прийняття ефективних управлінських рішень, що закладає базу для формування нової концепції ситуаційного управління.

9. Сповільнення чи прискорення економічного розвитку підприємства приладобудування залежить від використовуваних ним технологій ситуаційного управління, можливість (або неможливість) використання яких певною мірою визначається ефективністю функціонування економічних сфер та процесів, що впливають на економічний розвиток підприємства, а також інституційними бар'єрами, які негативно впливають на вибір приладобудівними підприємствами напрямів модернізації технологій управління. Підтвердженням цього стала побудова моделі оцінювання рівня формування можливих напрямів модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі та отримані за підсумками її використання результати оцінки (оцінка відповідає середньому рівню).

10. У якості важливого інструмента модернізації технологій управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі запропоновано вважати розвиток соціально відповідальної діяльності підприємства. Це дозволить менеджерам приладобудівних підприємств приймати управлінські рішення, пов'язані з захистом довкілля, співпрацювати з місцевими громадами і місцевими органами державної влади, розвивати процеси етизації роботи працівників, забезпечити соціально відповідальне інвестування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Монографії

1. Панухник Я.Г. Локальний маркетинг як інформаційна база та механізм реалізації управлінських рішень суб'єктами муніципальної економічної системи / Я.Г. Панухник // *Розвиток маркетингу в умовах глобалізації: сучасні тенденції та перспективи: монографія* / за ред. проф. Р.В. Федоровича; М-во освіти і науки України; ТНТУ ім. Івана Пулюя. – Тернопіль: ТНТУ, 2015. – 419 с. / С. 292-315 (1,55 друк. арк.; *особистий внесок: розглянуто особливості застосування маркетингових технологій на муніципальному рівні з метою вирішення системи завдань та досягнення відповідних цілей суб'єктами муніципального утворення*).

1.2. Статті у наукових фахових виданнях

2. Панухник Я.Г. Формування портфелю інновацій в контексті модернізації управління приладобудівним підприємством / Я.Г. Панухник // *Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць.* – К., 2012. – № 7-8 (134-135). – С. 60-64 (0,56 друк. арк.).

3. Панухник Я.Г. Удосконалення управління підприємством на основі застосування статистично-динамічного підходу / Я.Г. Панухник // *Формування ринкових відносин в Україні. Зб. наук. праць.* – К., 2013. – № 5 (144). – С. 168-171 (0,43 друк. арк.).

4. Панухник Я.Г. Теоретико-методичні засади застосування рейтингів для оцінки ділової репутації підприємства в муніципальній економічній системі / Я.Г. Панухник // Галицький економічний вісник. – 2013. – № 4 (43). – С. 85-91 (0,57 друк. арк.).

5. Панухник Я.Г. Економіка знань як чинник модернізації технологій управління підприємством / Я.Г. Панухник // Збірник наукових праць VIII Міжнародного симпозиуму «Проблеми інтеграції науково-освітнього, інтелектуального потенціалу в державотворчому процесі» (Україна-Туреччина, 12-14 червня 2013 р.). – Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2013. – С. 501-508 (0,46 друк. арк.).

6. Панухник Я.Г. Трансформація ролі управління людськими ресурсами підприємства в муніципальній економічній системі / Я.Г. Панухник // Формування ринкових відносин в Україні. – К., 2014. – № 3 (154). – С. 189-192 (0,48 друк. арк.).

1.3. Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав та публікації у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

7. Панухник Я.Г. Концептуальні підходи до побудови маркетингових інформаційних систем промислового підприємства / Я.Г. Панухник // Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал. – № 2'2014[51]. – Тернопіль, 2014 – С. 113-120 (0,80 друк. арк.).

8. Panukhnyk I. Ranking of institutional barriers regarding management of medical equipment enterprises in municipal economic system [Електронний ресурс] / Iana Panukhnyk, Olena Panukhnyk // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2015. – Вип. 1 (12). – С. 6-21. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15piames.pdf> (0,65 друк. арк.; *особистий внесок: виявлено та досліджено ренкінг інституційних бар'єрів, що мають безпосередній вплив на потенціал та розвиток конкурентоспроможності сучасних вітчизняних підприємств медичного приладобудування в муніципальних економічних системах*).

9. Панухник Я.Г. Управление предприятием в муниципальной экономической системе на основе стратегического планирования / Я.Г. Панухник // Научное периодическое издание «CETERIS PARIBUS». – Москва: РИЦ ЭФИР, 2015. – № 1 (1). – С. 39-42 (0,19 друк. арк.).

10. Панухник Я.Г. Концептуальні засади технологічного управління розвитком промислових підприємств в умовах недетермінованого економічного середовища / Я.Г. Панухник // Науковий журнал «Вісник Сумського НАУ». – Випуск 5 (64). – Суми. – 2015. – С. 13-17. – (Серія «Економіка і менеджмент») (0,45 друк. арк.).

11. Панухник Я.Г. Концептуальні засади детермінації суті та функцій процесів модернізації в економічних системах / Я.Г. Панухник // Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал. – № 4'2015 [59]. – Тернопіль, 2015. – С. 48-54 (0,73 друк. арк.).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

12. Панухник Я.Г. Економічна сутність технологічного менеджменту як інструменту стратегічного управління технологічним розвитком підприємства / Я.Г. Панухник // Збірник тез доповідей XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні,

екологічні, гуманітарні та правові проблеми». Секція 1-3. – Тернопіль, ТНЕУ, 31 жовтня 2011. – С. 105-107 (0,11 друк. арк.).

13. Панухник Я.Г. Методичний підхід до оцінки стратегічної компетенції підприємства / Я.Г. Панухник // Матеріали Дев'ятої Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації». – Тернопіль, ТНЕУ, 23-24 лютого 2012. – С. 195-196 (0,11 друк. арк.).

14. Панухник Я.Г. Місце стратегічного аналізу в системі стратегічного управління підприємством / Я.Г. Панухник // Збірник тез доповідей XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні та правові проблеми». Секція 2. – Тернопіль, ТНЕУ, 30 березня 2012. – С. 79-81 (0,16 друк. арк.).

15. Панухник Я.Г. Пріоритети розвитку машинобудівної промисловості України / Я.Г. Панухник // Матеріали II науково-практичної конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки» (Тернопіль, 18 квітня 2012 року). – Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2012. – С. 126-128 (0,18 друк. арк.).

16. Панухник Я.Г. Сучасна концепція управління маркетингом підприємства / Я.Г. Панухник // Проблеми трансформаційних економік в умовах глобалізації: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції / Наук. ред. В.Ф. Мартинюк; ТКІ. – Тернопіль, 25 квітня 2013. – Тернопіль: Вектор, 2013. – С. 249-252 (0,19 друк. арк.).

17. Панухник Я.Г. Удосконалення мотиваційного механізму реалізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі / Я.Г. Панухник // Сучасні тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку й фінансів: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 травня 2013 р.); ТНТУ ім. Івана Пулюя. – Тернопіль: Вектор, 2013. – С. 54-56 (0,16 друк. арк.).

18. Панухник Я.Г. Залучення бізнесу до реалізації муніципальних програм та проектів / Я.Г. Панухник // Збірник тез доповідей XVII наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. Том III. Гуманітарні, соціальні та економічні науки (20-21 листопада 2013 р., Тернопіль). – Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2013. – С. 25 (0,09 друк. арк.).

19. Панухник Я.Г. Удосконалення організаційного забезпечення роботи з персоналом на державному підприємстві / Я.Г. Панухник // Проблеми трансформаційних економік в умовах глобалізації: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції / Наук. ред. В.Ф. Мартинюк; ТКІ (Тернопіль, 17 квітня 2014 р.). – Тернопіль: Вектор, 2014. – С. 104-105 (0,13 друк. арк.).

20. Панухник Я.Г. Розвиток муніципального підприємництва як елемент модернізації муніципального сектору економіки / Я.Г. Панухник // Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки» (Тернопіль, 21-22 травня 2014 р.). – Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2014. – С. 146-148 (0,15 друк. арк.).

21. Панухник Я.Г. Антикризове управління розвитком підприємств у муніципальній економічній системі / Я.Г. Панухник // Матеріали XVIII наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана

Пулюя 29-30 жовтня 2014 р. – Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2014. – С. 253-254 (0,13 друк. арк.).

22. Панухник Я.Г. До питання оцінки ефективності управління підприємствами медичного приладобудування / Я.Г. Панухник // Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка і менеджмент – 2015: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (Дніпропетровськ 23-24 квітня 2015 р.). – у 9 томах. – Т. 3 «Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи». – Дніпропетровськ: Біла К.О., 2015. – С. 30-35 (0,11 друк. арк.).

23. Панухник Я.Г. Особливості впливу розвитку бізнес-структур муніципальних економічних систем на рівень функціонування інституційного середовища в Україні / Я.Г. Панухник // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції за міжнародної участі: «Перспективи розвитку економічних систем у середовищі глобально орієнтованого трансформаційного простору». – Тернопіль, 06 травня 2015 р. / Міністерство освіти і науки України; Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль: Крок, 2015. – С. 114-117 (0,16 друк. арк.).

24. Панухник Я.Г. Стратегічний підхід до управління приладобудівним підприємством у муніципальній економічній системі / Я.Г. Панухник // Матеріали ХХ ювілейної міжнародної науково-практичної конференції: «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки». – Одеса, 7-11 вересня 2015 р. Том I. Частина II. / Національна академія наук України; Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України. – Київ-Одеса, 2015. – С. 144-152 (0,73 друк. арк.).

25. Панухник Я.Г. Основні бар'єри модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі: фінансово-економічний аспект / Я.Г. Панухник // Тези доповідей науково-практичного семінару «Міжнародний інвестиційний форум-виставка з енергоефективності та енергоощадності 2015», 8-9 жовтня 2015. – Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя. – С. 68-70 (0,20 друк. арк.).

26. Панухник Я.Г. Модернізація технологій управління підприємств як інноваційний чинник структурної перебудови муніципальних економічних систем / Я.Г. Панухник // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: «Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу» (Тернопіль, 15-17 жовтня 2015 р.) / М-во освіти і науки України; Терн. націон. техн. ун-т ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2015. – С. 142-143 (0,13 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Панухник Я.Г. Модернізація технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, 2015.

У дисертації розглянуто теоретико-концептуальні підходи модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі. Визначено особливості функціонування та розвитку, роль і місце підприємства у муніципальній економічній системі як об'єкта управлінського впливу. Запропоновано авторське бачення необхідності використання технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі та концептуальних засад щодо їх модернізації.

Здійснено системний аналіз технологій управління підприємствами приладобудування у муніципальній економічній системі на основі оцінки практики їх управління. Акцентовано увагу на проблемах інерційності адміністративного підходу та інституційних бар'єрах модернізації технологій управління підприємствами приладобудування з метою оцінювання ефективності управління досліджуваних підприємств у муніципальній економічній системі.

Запропоновано напрями формування модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі. Підкреслено, що стратегічний підхід до управління можна вважати передумовою ідентифікації векторів модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі. Сформовано науково-практичні рекомендації для розгляду соціально відповідальної діяльності як інструмента модернізації технологій управління підприємством у муніципальній економічній системі.

Ключові слова: *підприємство:* функціонування, розвиток, управління; *муніципальна система:* утворення, господарство, економічні інтереси; *управління:* ефективність, модернізація технологій; соціально відповідальна діяльність.

ANNOTATION

Panukhnyk I. The modernization of enterprise management technologies in municipal economic system. - Manuscript.

The thesis is submitted for the scientific degree of Candidate of Sciences (Economics), specialty 08.00.04 – Enterprises Economy and Management (by economic activity). – Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, 2015.

The theoretical and conceptual approaches to modernizing the enterprise management technologies in municipal economic system were reviewed in the thesis. The features of functioning and development, the enterprise role and place in municipal economic system as an object of administrative influence were determined. The author's vision of the necessity for applying enterprise management technologies in municipal economic system and conceptual basis for their modernization was proposed.

The system analysis of instrument-making enterprises management technologies in municipal economic system based on the evaluation of these enterprises' management practices is carried out. Attention was focused on the problems of administrative approach inertness and institutional barriers to modernizing the instrument-making enterprise management technologies to assess the effectiveness of studied companies' management in municipal economic system.

The directions for the formation of the modernization mechanism of enterprise management technologies in municipal economic system were offered. The strategic approach to management can be considered as prerequisite for identifying modernization factors of enterprise management technologies in municipal economic system. The scientific

and practical recommendations for the consideration of socially responsible activity as a tool for modernization of enterprise management technologies in municipal economy system were formed.

Keywords: *enterprise*: functioning, development, management; *municipal system*: formation, domestic economy, economic interests; *management*: efficiency, modernization of technologies; socially responsible activities.

АННОТАЦИЯ

Панухник Я.Г. Модернизация технологий управления предприятием в муниципальной экономической системе. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя, Тернополь, 2015.

В диссертационной работе на основе обоснования теоретических основ, определения методических подходов и формирования прикладных рекомендаций предложено новое решение важного научного и практического задания по модернизации технологий управления предприятием в муниципальной экономической системе.

Целью исследования является обоснование теоретико-концептуальных основ модернизации технологий управления приборостроительным предприятием в муниципальной экономической системе и разработка на этой основе научных рекомендаций по их практической реализации.

Объектом исследования является процесс использования технологий управления приборостроительным предприятием в муниципальной экономической системе. Предметом исследования является механизм модернизации технологий управления приборостроительным предприятием в муниципальной экономической системе.

В диссертации рассмотрены теоретико-концептуальные подходы модернизации технологий управления предприятием в муниципальной экономической системе. Определены особенности функционирования и развития, роль и место предприятия в муниципальной экономической системе как объекта управленческого воздействия. Представлено авторское видение необходимости использования технологий управления предприятием в муниципальной экономической системе и концептуальных основ их модернизации.

Проведенный в диссертационной работе анализ практики управления выбранных для исследований предприятий медицинского приборостроения в муниципальных экономических системах разных городов Украины в части их обеспеченности финансовыми ресурсами показал, что ситуация характеризуется: ненадлежащей обеспеченностью собственными финансовыми ресурсами (об этом свидетельствуют результаты полученных коэффициентов, которые не соответствуют установленным нормам); преобладанием привлеченного капитала; относительно устойчивым и положительным соотношением собственных и привлеченных ресурсов. Выявленные тенденции связаны с инерционностью административного подхода и

институциональными барьерами управления для предприятий приборостроения и модернизации технологий управления ими.

С целью оценки эффективности управления исследуемых предприятий приборостроения в муниципальной экономической системе, в диссертационной работе рассмотрены современные технологии управления, внедрение которых позволит предприятию успешно конкурировать на рынке. Модернизация технологий управления предприятием должна касаться конкретных сфер его деятельности и требует определенных подходов, адаптированных к условиям этих сфер. Среди существующих подходов целесообразно выделить: стратегический, синергетический, логистический, административный, виртуальный, ресурсный, технологический.

Автором предложены направления формирования модернизации технологий управления предприятием в муниципальной экономической системе. Подчеркнуто, что стратегический подход к управлению можно считать предпосылкой идентификации векторов модернизации технологий управления предприятием в муниципальной экономической системе.

Обосновано, что управление предприятием в муниципальной экономической системе должно учитывать угрозы и возможности для его функционирования и развития, чего можно достичь путем использования ситуационного управления.

Исходя из полученных данных, автором разработана модель на основе нечеткой логики, выходным параметром которой взято принятие решения об уровне формирования направлений модернизации технологий управления приборостроительных предприятий в муниципальной экономической системе.

Сформированы научно-практические рекомендации для рассмотрения социально ответственной деятельности как инструмента модернизации технологий управления предприятием в муниципальной экономической системе.

Ключевые слова: *предприятие*: функционирование, развитие, управление; *муниципальная система*: образование, хозяйство, экономические интересы; *управление*: эффективность, модернизация технологий; социально ответственная деятельность.

Підписано до друку 20.11.2015. Формат 60×90, 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовно-друк. арк. 0,9. Наклад – 100 прим.
Замовлення № 201115-1

Друк ФОП Паляниця В. А.
Свідоцтво ДК №4870 від 20.03.2015 р.
м. Тернопіль, вул. Б. Хмельницького, 9а, оф.38.
тел. (0352) 528-777.

